

สภาพการจัดการศึกษาวิชาพระพุทธศาสนาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

นางสาวชุกิมา อ่อนละม้าย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาคามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาสารัตถศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2529

ISBN 974-566-173-2

013292

I 15531132

2

STATUS OF BUDDHISM SUBJECT MANAGEMENT IN
THE UPPER SECONDARY EDUCATION LEVEL

Miss Chutima Onlamai

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education
Department of Foundations of Education
Graduate School
Chulalongkorn University

1986

หัวข้อวิทยานิพนธ์ สภาพการจัดการศึกษาวิชาพระพุทธศาสนาในระดับมัธยมศึกษา
 ทอนปลาย

ชื่อนิสิต นางสาวชุติมา อ่อนละม้าย

อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กวรรณิการ์ สัจกุล

ภาควิชา สार्वทศศึกษา

ปีการศึกษา 2528

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาของการจัดการศึกษาวิชาพระพุทธศาสนาในระดับมัธยมศึกษาทอนปลาย
2. เพื่อสำรวจสภาพและปัญหาการจัดการศึกษาวิชาพระพุทธศาสนาในระดับมัธยมศึกษาทอนปลาย ในเขตกรุงเทพมหานคร
3. เพื่อศึกษาแนวคิดและข้อเสนอแนะของผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนาในระดับมัธยมศึกษาทอนปลาย ผู้บริหารโรงเรียน และนักเรียนระดับมัธยมศึกษาทอนปลาย ในการจัดการศึกษาวิชาพระพุทธศาสนาในระดับมัธยมศึกษาทอนปลาย ในเขตกรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. การวิจัยเอกสาร ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าเรื่องสภาพการการจัดการศึกษาวิชาพระพุทธศาสนาในระดับมัธยมศึกษาทอนปลาย โดยวิธีการค้นคว้าจากตำรา บทความจากวารสารต่าง ๆ จดหมายเหตุนักเรียน แบบเรียน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วเสนอผลงานวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์
2. การวิจัยแบบสำรวจ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ผู้บริหารจำนวน

๑๖ คน ผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน ๑๔ คน นักเรียน
จำนวน ๓๗๙ คน ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multistage Sampling)
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้น และนำข้อมูลที่ได้จากการทบทวน
แบบสอบถามมาวิเคราะห์โดยหาค่าร้อยละ ค่ามัธยฐาน ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

การจัดการศึกษาวิชาพระพุทธศาสนาในสังกัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาของไทยยังไม่เป็น
ระบบโรงเรียน เป็นการศึกษาวิชาพระพุทธศาสนาในลักษณะเป็นปกติวิสัยโดยมี "วัด" เป็น
สถานที่จัดการศึกษาอบรม และเมื่อการศึกษานี้อยู่ในระบบโรงเรียนพระสงฆ์ซึ่งยังคงมีบทบาทอยู่
บ้างแต่ถดถอยลง การเรียกชื่อวิชาพระพุทธศาสนาที่เรียกแตกต่างกันไปคือ วิชาธรรมจารี
จรรยา หน้าพิทลเมืองศีลธรรม แต่ในหลักสูตร พ.ศ. ๒๔๘๐ ได้เปลี่ยนชื่อเป็นวิชาสังคมศึกษา
เนื่องจากแนวคิดเรื่องสิทธิเสรีภาพในคามนิยธรรมศาสนา และในปัจจุบันเป็นวิชาพระพุทธศาสนา
ในที่สุด ถึงแม้จะเรียกชื่อแตกต่างกันไปในแต่ละยุคแต่ละสมัยแต่ก็มีความมุ่งหมายเหมือนกันคือ
อบรมให้เป็นพลเมืองดี และเพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา เนื้อหาวิชาส่วนใหญ่เน้นเรื่อง
ศีล ธรรม และกาประพฤติปฏิบัติ ส่วนคามนการเรียนการสอนเน้นการอธิบายจากคานามธรรม
ให้เป็นรูปธรรม คานการวัดผลเน้นทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ

๑. สภาพปัจจุบันของการจัดการศึกษาวิชาพระพุทธศาสนา มีดังต่อไปนี้คือ

- ๑.๑ คานจุดประสงค์ของหลักสูตร ผู้บริหารและผู้สอนมีความเห็นว่า
จุดประสงค์ของหลักสูตรมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสังคมปัจจุบัน
- ๑.๒ คานเนื้อหาวิชา นักเรียน ผู้บริหารและผู้สอนมีความเห็นว่าเนื้อหา
วิชาเป็นประโยชน์มีส่วนส่งเสริมทัศนคติ คานนิยม ลักษณะในคานศาสนา และสามารถนำไป
ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้
- ๑.๓ คานการเรียนการสอน นักเรียนมีความเห็นว่าผู้สอนมีวิธีการสอน
และบุคลิกภาพที่ดีคือมีการใช้อุปกรณ์การสอนพอสมควร นำเหตุการณ์ปัจจุบันมาเสริมในบทเรียน
มีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ผู้สอนมีความรู้ดี และมีความสัมพันธ์ที่ดีกับนักเรียน ผู้บริหาร
และผู้สอนมุ่งให้นักเรียนสามารถนำหลักธรรมของพระพุทธศาสนาไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้

มีการวางแผนการสอน ในทางจิตวิทยาเกี่ยวกับการเรียนการสอนได้รับความร่วมมือ
 ทอสมการจากนักเรียน ครู ผู้ปกครอง และการสอนสอนโดยหลักผู้สอน

1.4 คำนวณการวัดผลประเมินผล นักเรียนมีความเห็นว่าผู้สอนวัดผลทั้ง
 ด้านความรู้และความจำ ผู้สอนได้ชี้แจงเรื่องการวัดผลก่อนทำการสอน ลักษณะข้อสอบมีทั้ง
 แบบปรนัยและอัตนัย ส่วนจุดมุ่งหมายในการวัดผลของผู้บริหาร และผู้สอนคือ เพื่อเก็บคะแนน
 ความระเบียบการวัดผลของกระทรวงศึกษาธิการ โดยเน้นในด้านการคิด เหตุผล และ
 ความเข้าใจ

2. ปัญหาการจัดการศึกษาวิชาพระพุทธศาสนา มีดังต่อไปนี้คือ

2.1 นักเรียน มีความเห็นว่าจัดการศึกษาวิชาพระพุทธศาสนา ด้าน
 เนื้อหาวิชา ด้านการเรียนการสอน ด้านการวัดผล เป็นปัญหาหลาย

2.2 ผู้บริหารและผู้สอน มีความเห็นว่าจัดการศึกษาวิชาพระพุทธ-
 ศาสนา ด้านจุดประสงค์ของหลักสูตร ด้านเนื้อหาวิชา ด้านการวัดผลประเมินผล เป็นปัญหาหลาย
 ส่วนในด้านการเรียนการสอนที่เป็นปัญหามากคือ ผู้สอนวิชา
 พระพุทธศาสนามีคุณวุฒิไม่ตรงกับวิชาที่สอน

ในส่วนที่ผู้บริหารและผู้สอนมีความเห็นต่างกันคือ ในด้านการเรียน
 การสอน ผู้สอนมีความเห็นว่านักเรียนไม่เห็นความสำคัญของวิชาพระพุทธศาสนา เพราะ
 จำนวนหน่วยกิตน้อยเกินไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Thesis Title Status of Buddhism Subject Management in the
Upper Secondary Education Level

Name Miss Chutima Onlamai

Thesis Advisor Assistant Professor Kanniga Sachakul, Ph.D.

Department Foundations of Education

Academic Year 1985

ABSTRACT

Purposes:

The purposes of this study were:

1. To study the development of Buddhism courses offered at the upper secondary education level.
2. To study the status and to survey the problems arising from these courses offered in Bangkok.
3. To look into opinions, suggestions and comments of the teachers, school administrators and students involved with the courses.

Procedures:

Both documentary and survey research were employed in this study.

1. Documentary research: The development of Buddhism courses was studied via books, journals, archives, curriculums, textbooks, and other related research works. The findings were, then presented in narrative analysis.

2. Survey research: To obtain data concerning the status, problems arising from the courses, and opinions, suggestions and comments from those subjects involved, a set of questionnaires were constructed. The subjects of this study were selected by a multistage sampling method. The samples were 96 school administrators, 94 teachers teaching the courses, and 379 students. The data was processed to determine basic statistics, such as the percentage, the mean, and the standard deviation.

Conclusion:

Education on Buddhism has been provided since the early time when school system had not existed. The study of Buddhism was informal and done in the Wat. When the formal school system has already existed, it is taught in schools. This courses the decrease in the monks' role. Buddhism courses were named differently as Thamajaree, Ethics, Civics and Ethics. The study of Buddhism, according to the 1937 Curriculum was named the Social Studies courses because of the changes in thought and the rights to believe in religion. At present, the course is called Buddhism course. Although the course is named differently in different period, the main purposes remain the same - to teach students to become good citizens and to maintain the security of Buddhism. The content of the course mainly concerns moral and ethics and ways of behaving. The teaching is done by trying to make the concrete out of the abstract. And, the evaluation deals with both theory and practice.

The results of this study were as follows:

1. The present status of the Buddhism courses.

1.1 The objectives of teaching: The administrators and the teachers agreed that the objectives of teaching are in accord with the present society.

1.2 The course content: Both the administrators and the teachers agreed that the courses are of benefit and will encourage good attitudes, values and religious practices. Also, they indicated that the courses can be practically applied to every day life.

1.3 Teaching and learning: Students agreed that the teachers teaching the courses are competent and use good methods of teaching. They also bring into the classrooms some current events which are related to the lessons. In addition, various extra-curricular activities have been provided. Also, students indicated that relationships between teachers and students are positive. Moreover, both administrators and teachers aim at helping students to be able to apply Lord Buddha's teaching in their lives. All activities concerning religious practice are moderately participated in by students and other teachers. And lastly, the teachers can complete the courses as scheduled.

1.4 Measurement and evaluation: Students admitted that they were tested both in terms of what is learned and what is memorized. The teachers usually stated criteria for course evaluation before teaching, and that both objective and subjective tests were used. The main purposes of the measurement was to give grades as required by the Ministry of Education, especially these items concerning thinking, reasoning and application.

2. The problems arising from the courses

2.1 Students agreed that there were just a few problems concerning the course content, the teaching, and the evaluation.

2.2 The administrators, and the teachers agreed that there were only a few problems concerning the courses evaluation. However, they admitted that there were a lot of problems concerning the teaching because most teachers teaching the Buddhism courses were trained in the fields other than Buddhism. Moreover, the teachers admitted students pay less attention to the courses because the credits assigned for the courses were at the minimum level and because the entrance examination for higher institutions does not require the knowledge learned from these courses.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความช่วยเหลือของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กรรณิการ์ สัจกุล แม้ตั้งแต่การให้คำปรึกษา ช่วยเหลือในขณะดำเนินงาน ตลอดจนการตรวจแก้ไข ข้อบกพร่องในคําต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยจนเสร็จสมบูรณ์ด้วยดี ผู้วิจัยขอกราบ ขอบพระคุณด้วยความเคารพ และซาบซึ้งในความกรุณาที่ได้รับ ณ โอกาสนี้

ขอกราบนมัสการ และขอกราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน ตลอดจนอาจารย์ ดร.พฤทธิ ศิริบริรักษ์พิทักษ์ และ รองศาสตราจารย์ ดร.พันทิพา อุทัยสุข ที่กรุณาสละเวลาให้ ข้อมูลและความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ในการวิจัยครั้งนี้ และขอขอบพระคุณอาจารย์ผ่าน บาลโพธิ์ อาจารย์สถาบันภาษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่กรุณาตรวจแก้ไขการเขียนบทคัดย่อ ภาษาอังกฤษ

นอกจากนี้ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้บริหารโรงเรียน อาจารย์ผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างประชากร

ท้ายที่สุดนี้ผู้วิจัยขอกราบระลึกถึง "พ่อ-แม่" ที่เห็นความสำคัญของการศึกษา และ ให้การสนับสนุนจนก้าวถึงระดับนี้ ตลอดจนให้ความห่วงใยและกำลังใจเสมอมาจนงานวิจัยนี้ สำเร็จสมบูรณ์

ศูนย์วิทยทรัพยากร
ชุติมา ออนละม้าย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย...	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ...	ข
กิตติกรรมประกาศ...	ฉ
รายการตารางประกอบ...	ท
บทที่	
1 บทนำ...	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา ...	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย ...	6
ขอบเขตของการวิจัย...	6
ข้อจำกัดของการวิจัย ...	7
วิธีดำเนินการวิจัย..	7
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย..	9
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย...	10
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ...	11
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ...	11
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ...	18
3 วิธีดำเนินการวิจัย..	29
การวิจัยเอกสาร...	29
การวิเคราะห์แบบสำรวจ...	29
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง...	29
การสร้างเครื่องมือในการวิจัย..	32
การเก็บรวบรวมข้อมูล ...	35
การวิเคราะห์ข้อมูล..	36

4	การวิจัยเอกสาร การสำรวจและผลการวิเคราะห์ข้อมูล... ..	38
	สภาพการจัดการศึกษาวิชาพระพุทธศาสนาในสังคมไทยโบราณ... ..	39
	สภาพการจัดการศึกษาวิชาพระพุทธศาสนาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว.	46
	สภาพการจัดการศึกษาวิชาพระพุทธศาสนาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว..	58
	สภาพการจัดการศึกษาวิชาพระพุทธศาสนาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว	79
	สภาพการจัดการศึกษาวิชาพระพุทธศาสนาหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองจนถึงปัจจุบัน..	86
	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล... ..	117
5	สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ... ..	190
	สรุปผลการวิจัย	191
	อภิปรายผลการวิจัย.	196
	ข้อเสนอแนะ..	211
	บรรณานุกรม... ..	214
	ภาคผนวก	
	ภาคผนวก ก. รายงานผู้ทรงคุณวุฒิ.	229
	ภาคผนวก ข. แบบสอบถาม..	266
	ภาคผนวก ค. การหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม... ..	278
	ภาคผนวก ง. หลักสูตร.	281
	ประวัติผู้เขียน..	284

รายการตารางประกอบ

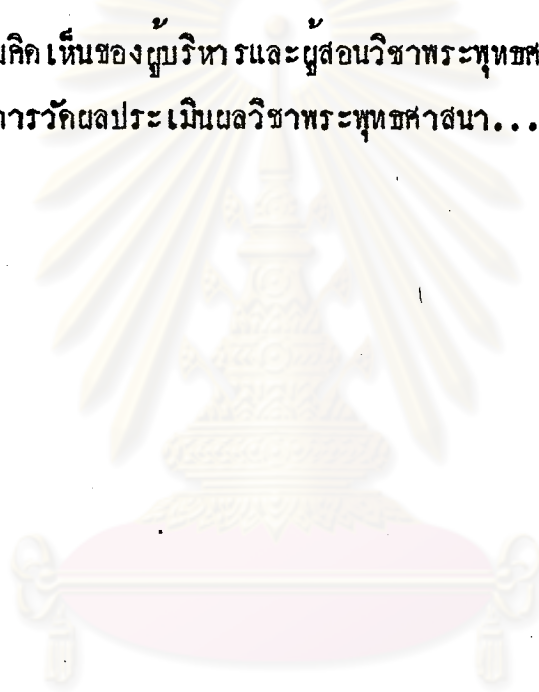
ตารางที่		หน้า
1	แสดงรายชื่อโรงเรียนมัธยมศึกษา จำนวนผู้บริหาร ครูและนักเรียนใน เขตกรุง เทพมหานครที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง... ..	30
2	แสดงจำนวนแบบสอบถามที่แจกไปและได้รับคืน... ..	36
3	แสดงวิชาจรรยาและอัตรา เวลาเรียนในหลักสูตร พ.ศ.2454... ..	63
4	แสดงวิชาจรรยาและอัตรา เวลาเรียนในหลักสูตร พ.ศ.2456... ..	67
5	แสดงวิชาจรรยาและอัตรา เวลาเรียนในหลักสูตร พ.ศ.2464... ..	72
6	แสดงบัญชีหนังสือซึ่งนักเรียนจะทองมีไว้สำหรับตัวในชั้นต่าง ๆ พ.ศ.2455... ..	73
7	แสดงอัตราคะแนนมัธยมวิรูปณ์ในการสอบไล่... ..	85
8	แสดงวิชาสังคมศึกษาและอัตรา เวลาเรียนในระคับมัธยมศึกษาตอนปลาย	100
9	แสดงข้อมูลหัว ใจของนัก เรียนผู้ตอบแบบ สอบถาม.	119
10	แสดงข้อมูลหัว ใจของผู้บริหารผู้ตอบแบบสอบถาม.	123
11	แสดงข้อมูลหัว ใจของผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา ระคับมัธยมศึกษาตอน ปลายผู้ตอบแบบสอบถาม..	126
12	ความคิด เห็นของนัก เรียนเกี่ยวกับสภาพการจัคการศึกษาวีชา พระพุทธศาสนา ค้านเนื้อหาวิชา.	132
13	ความคิด เห็นของนัก เรียนเกี่ยวกับสภาพการจัคการศึกษาวีชา พระพุทธศาสนา ค้านการ เรียนการสอน.	134
14	ความคิด เห็นของนัก เรียนเกี่ยวกับสภาพการจัคการศึกษาวีชา พระพุทธศาสนา เกี่ยวกับสื่อการ เรียนการสอน..	138

26	ความคิดเห็นของผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา เกี่ยวกับสภาพการจักการศึกษาวชิราพรพระพุทธศาสนา คำนการเรียนการสอน... ..	162
27	ความคิดเห็นของผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา เกี่ยวกับสภาพการจักการศึกษาวชิราพรพระพุทธศาสนา คำนการจักกิจกรรมประกมการสอนและ ความร่วมมือของครู ผู้ปกครอง นักเรียน ในการเรียนการสอนและ การจักกิจกรรม	166
28	ความคิดเห็นของผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา เกี่ยวกับ เครื่องมือที่ใช้ประกอบการสอนวิชาพระพุทธศาสนาและการใช้อุปกรณ์การสอน.	168
29	ความคิดเห็นของผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา เกี่ยวกับหนังสือวิชาพระพุทธศาสนา.	170
30	ความคิดเห็นของผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา คำนการวัดผลประเมินผลวิชาพระพุทธศาสนา..	171
31	ค่าคะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายคอบัญหาคำน เนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนา. ...	175
32	ค่าคะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายคอบัญหาคำนการ เรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา.	176
33	ค่าคะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายคอบัญหาคำนการวัดผลประเมินผลวิชาพระพุทธศาสนา.	178
34	ค่าคะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นของผู้บริหารและผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา คอบัญหาคำนวัดอุปประสงค์วิชาพระพุทธศาสนา	179

ตารางที่

หน้า

- 35 คำคะแนนเจดีย์และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความถี่เห็นของผู้บริหาร
และผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนาต่อปัญหาคำถามเนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนา.. 180
- 36 คำคะแนนเจดีย์และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความถี่เห็นของผู้บริหาร
และผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนาต่อปัญหาคำถามการ เรียนการสอนวิชา
พระพุทธศาสนา... .. 181
- 37 แสดงความถี่เห็นของผู้บริหารและผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนาต่อ
ปัญหาคำถามการวัดผลประเมินผลวิชาพระพุทธศาสนา... .. 185

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อักษรย่อที่ปรากฏในเชิงอรรถ

ทจช. หมายถึง ทอจคหมายเหตุแห่งชาติ

สบ.5 หมายถึง เอกสารส่วนบุคคลของหม่อมหลวงปิ่น มาลากุล

ศธ. หมายถึง เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย